

Michał Poniatowski

Doktorat księdza mgra Rafała Kamińskiego

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 59/4, 201-207

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Na końcu dysertacji Autor zamieścił *Bibliografię* (s. 200-215), którą zgromadził i przeanalizował w toku swojej pracy. Została ona pogrupowana w następujące katalogi: *Kodeksy*, *Dokumenty Soboru Watykańskiego II*, *Dokumenty Stolicy Apostolskiej*, *Opracowania* i *Inne opracowania internetowe*.

Obydwaj recenzenci dysertacji wskazali tak pozytywne, jak i negatywne jej strony. W końcowych wnioskach ocenili ją jako odpowiadającą wymogom stawianym przez prawo rozprawom doktorskim, tak pod względem merytorycznym, jak i formalnym.

Rada Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, biorąc pod uwagę wyniki egzaminu doktorskiego, walor naukowy przedłożonej pracy właściwy rozprawom doktorskim, opinie recenzentów oraz pozytywny wynik obrony nadała p. mgr. Rafałowi Nowakowi stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego.

ks. Tomasz Białobrzeski

Wydział Prawa Kanonicznego UKSW

Doktorat księdza mgra Rafała Kamińskiego

W dniu 17 maja 2016 roku na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego odbyła się publiczna obrona pracy doktorskiej pt.: „*Prawna ochrona środków społecznej komunikacji. Studium kanoniczno-teologiczne*”, napisanej przez ks. mgr. Rafała Kamińskiego, pod kierunkiem ks. prof. UKSW dr. hab. Marka Saja.

Recenzentami dysertacji byli ks. prof. dr hab. Wiesław Wenz z Pańskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu oraz ks. prof. UWM dr hab. Lucjan Świto z Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Praca doktorska ks. mgr. Rafała Kamińskiego składa się z: Wykazu skrótów (s. 8-9); Wstępu (s. 10-15); Rozdziału I: „*Nauczanie Kościoła dotyczące środków społecznej komunikacji*” (s. 17-96); Rozdziału II: „*Troska o właściwe używanie środków społecznej komunikacji*” (s. 97-166); Rozdziału III: „*Nadużycia w korzystaniu ze środków społecznej komunikacji*” (s. 167-223); Zakończenia (s. 224-227) oraz Bibliografii (s. 228-256).

Rozpoczynając swoją autoprezentację Doktorant stwierdził, iż sformułowanie tematu dysertacji zakłada, że wspomniane narzędzia służące do

komunikacji (niezależnie czy nazwać je jak chce tego Kodeks Prawa Kanonicznego: środki społecznej komunikacji, czy też używając popularnych określeń: *mass media* czy media) są dobrem i jako takie podlegają ochronie. Soborowy dekret o środkach społecznego przekazu *Inter Mirifica*, który jest kamieniem milowym w podejściu Kościoła do środków społecznej komunikacji, nazywa je wręcz: wynalazkami godnymi podziwu, stworzonymi przez ludzki geniusz wsparty Bożą pomocą, oraz środkami w służbie apostołstwa. Zgodnie z kan. 1254 Kodeksu Prawa Kanonicznego aby jakieś dobro mogło być uznane za dobro Kościoła, musi spełniać jego cele.

Kościół od początku żywo się interesował pojawiającymi się kolejno w historii środkami komunikacji jak: wynalezienie druku, prasa, radio, telewizja, Internet, aż po rewolucyjne wynalazki ery cyfrowej i zawsze zajmował wobec nich jasne stanowisko w swoim nauczaniu. W tym miejscu Doktorant wspominał o jednej z ostatnich inicjatyw papieża Franciszka, który powołał w ubiegłym roku Sekretariat ds. Komunikacji wyznaczając zadanie w postaci przeprowadzenia integracji i zmian strukturalnych we wszystkich podmiotach medialnych przynależących do Stolicy Apostolskiej. O pracach Sekretariatu na razie niewiele można powiedzieć, ale sam fakt jego powołania świadczy o trosce Kościoła w przekazywaniu ewangelicznego orędzia w sposób profesjonalny i jak najbardziej skuteczny. Kościół jest świadomy wielkiego potencjału mediów, zwłaszcza tych cyfrowych. Nie bez przyczyny papież Benedykt XVII nazywa młode pokolenie „pokoleniem cyfrowym”, a świat wirtualny zamieszkiwanym przez nich „cyfrowym kontynentem”. O ile dla starszych pokoleń są to wciąż narzędzia, o tyle dla młodych jest to „środowisko życia”.

We współczesnym świecie, w którym ponad połowa ludzkości to ludzie poniżej 30 roku życia, urodzeni w społeczeństwach informacyjnych, użytkownicy Facebooka mogliby stworzyć trzecie co do wielkości państwo pod względem zaludnienia. To pokazuje z jednej więc strony, że żaden z apostołów nie miał dotychczas tak łatwego dostępu do swoich adresatów, aby za pomocą jednego kliknięcia może dotrzeć rzeczywiście „*aż po krańce ziemi*”. Z drugiej jednak strony, należy mieć świadomość, że głosiciele Ewangelii nigdy wcześniej nie mieli takiej „konkurencji”. Ewangelia jest dziś jedną z idei na „rynku idei” i konkuruje z konsumpcją, neopogaństwem czy sektami.

To wszystko sprawia, że wraz z używaniem mediów pojawiają się jednocześnie dobrodziejstwa i zagrożenia. Kościół jest świadomy jednych i drugich oraz musi sprawować nad tymi środkami skuteczną ochronę, dostosowaną do wyzwań czasów. Dzisiaj media połączone w jedną globalną

się stają się środowiskiem życia, pracy, rozrywki, a także w konsekwencji środowiskiem, w którym ludzie chcą przeżywać swoją wiarę. Pojawia się społeczeństwo nowej ery.

Powyższe zagadnienia skłoniły Ks. mgr. Rafała Kamińskiego do postawienia pytania o to jak wygląda kościelna ochrona środków komunikacji, w jaki sposób Kościół ją sprawuje począwszy od wynalezienia druku i prasy, poprzez kolejne wynalazki, aż po rewolucję cyfrową co stanowi główny problem badawczy dysertacji.

W celu ukazania zagadnienia Autor dysertacji oparł się na bogatym materiale źródłowym, który stanowią: Corpus Iuris Canonici, Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku, Kodeks obecnie obowiązujący, normy Konferencji Episkopatów Polski i Włoch. Doktorant dokonał w pracy analizy ponad 200 dokumentów Magisterium, kierując się przy tym głównymi liniami nauczania, biegnącymi konsekwentnie przez całą historię Kościoła. W części karnej dysertacji, w celu interpretacji niektórych przestępstw Ks. mgr. Rafał Kamiński posłużył się także prawem państwowym. Były to polski i włoski kodeks karny, polski kodeks wykroczeń oraz dwa źródła prawa międzynarodowego.

Literaturę przedmiotu stanowią komentarze, monografie i artykuły do omawianych dokumentów i norm oraz z zakresu środków społecznej komunikacji, które ukazały się od momentu rozpoczęcia prac nad nowym Kodeksem aż do dzisiaj. Znacząca część literatury przedmiotu to opracowania włoskojęzyczne, gdyż kwerenda do tego studium miała miejsce w czasie studiów w Rzymie, co pozwoliło zdaniem Doktoranta wzbogacić rozważania o spojrzenie znawców zagadnienia, szczególnie spośród uznanej szkoły włoskich kanonistów. Należy stwierdzić, że o ile literatura teologiczna coraz chętniej podejmuje temat właściwego użycia mediów, o tyle w publicystyce kanonistycznej nie jest on obszernie analizowany, także dlatego, że normy księgi III KPK z 1983 roku, dotyczące środków społecznej komunikacji nie uwzględniają złożonej rzeczywistości multimedialnej, która wykracza „ponad” prawodawstwo przewidziane w Kodeksie.

Charakter studium zobligował Ks. mgr. Rafała Kamińskiego do zastosowania w nim odpowiedniej metodologii. W części poświęconej nauczaniu Kościoła Doktorant posłużył się metodą analityczno-syntetyczną zaś w celu uzasadnienia istotnych elementów i regulacji prawnych dotyczących środków społecznej komunikacji metodą prawną-dogmatyczną a także analityczną. Wykorzystane źródła prawne Autor dysertacji poddał analizie treściowej, by następnie wyciągnąć z nich konkretne wnioski.

Doktorant podzielił pracę na trzy rozdziały. W pierwszym z nich przedstawił nauczanie Magisterium, począwszy od pierwszego dokumentu dotyczącego druku, wydanego przez Sykstusa IV w 1479 roku (brewe *Accepimus litteras vestras*). Autor dysertacji Przeanalizował źródła pochodzące z ubiegłych wieków oraz aktualne dokumenty, aby przedstawić rozwój nauczania i stanowisko Kościoła, poczynając od prasy i książek, przez kino, radio i telewizję, aż po nowoczesne technologie. W dalszej części Doktorant omówił nauczanie przedsoborowe, następnie nauczanie Soboru Watykańskiego II, zwłaszcza dekret *Inter mirifica*. W nauczaniu posoborowym Ks. mgr Rafał Kamiński poddał analizie dokumenty Papieskiej Rady Środków Społecznego Przekazu i innych dykasterii Kurii Rzymskiej, a także dokumenty papieskie, aż po nauczanie papieża Franciszka. Zdaniem Doktoranta nie jest możliwa szczegółowa analiza setek dokumentów, dlatego przyjął analizę systematyczną i zaprezentował ją według wspomnianych linii – są to następujące zagadnienia: 1. troska o obronę wiary i obyczajów; 2. nauczanie dotyczące właściwego używania środków społecznej komunikacji; 3. podstawowe prawa komunikacji; 4. środki społecznej komunikacji skutecznym narzędziem duszpasterskim.

Z przeprowadzonych badań wynika wyraźnie, że Kościół nigdy nie był przeciwny mediom, nie miał na celu potępienia nowych wynalazków, a jedynie zwracał uwagę, że mogą one służyć zarówno dobrem, jak i złym celom. O efektach posłużenia się danym narzędziem zawsze decyduje sposób jego wykorzystania. Odnosząc to do środków społecznej komunikacji, należy stwierdzić, że decyduje o tym treść, która za ich pomocą zostaje przekazana przez nadawcę do odbiorcy, przy czym w przypadku środków interaktywnych te role mogą być wypełniane zamiennie. Początkowa nieufność Kościoła, wynikająca z pojawiania się publikacji szerzących treści przeciwne treściom wiary, ustąpiła miejsca refleksji nad sposobem wykorzystania środków komunikacji do przekazu ewangelicznego orędzia. Kościół nadal ukazuje zagrożenia, ale akcent w jego nauczaniu został zdecydowanie przesunięty na korzyści, które płyną z wykorzystywania mediów jako środków w dziele ewangelizacji. Nie mogą one zastąpić osobistego spotkania, które jest najistotniejsze w przeżywaniu wiary, ale mogą do niego prowadzić także i spotkania i nawiązywania relacji z innymi wierzącymi. Wielkim przełomem w nauczaniu był soborowy dekret *Inter mirifica* traktujący media jako dobro. Właściwie wszystkie posoborowe dokumenty, w tym duchu o mediach się wypowiadają. Częstotliwość ich ukazywania się gwarantuje aktualność spojrzenia na dynamicznie zmieniającą się rzeczywistość.

W takim duchu także prawo kanoniczne stara się chronić dobro, jakim są środki społecznej komunikacji, i regulować sposób ich wykorzystania.

Krytycznemu omówieniu prawodawstwa kościelnego Autor dysertacji poświęcił rozdział II dysertacji, który dotyczy troski Kościoła o wspieranie właściwego używania środków społecznej komunikacji. Istniejące prawodawstwo w tej materii jest obecne i stosowane w życiu Kościoła. Nie można jednak stwierdzić, że stanowi ono jasny i kompletny zbiór norm, dlatego w tej części pracy konieczne było posłużenie się Magisterium, zwłaszcza instrukcji duszpasterskich *Communio et progressio* i *Aetatis novae*. W tej części pracy Doktorant opisał także zasady podejmowanej ochrony, wskazane nie tylko przez doktrynę wiary i obronę obyczajów, ale także przez prawa wiernych, wśród których wymienia się szczególnie dobre imię, intymność i prywatność. Następnie dokonał szczegółowej analizy norm zawartych w tytule IV księgi III KPK z 1983 roku: *Środki społecznego przekazu, w szczególności książki*.

Zdaniem Ks. mgr. Rafała Kamińskiego po zaprezentowaniu nauczania i prawodawstwa kościelnego na temat środków społecznej komunikacji rodzi się refleksja, że o ile poprzez swoje nauczanie Kościół dobrze wypełnia funkcję stania na straży jedności wyznawanej wiary i chronienia dobrych obyczajów przed ich naruszeniem ze strony środków społecznej komunikacji, o tyle w przypadku prawodawstwa można napotkać pewne trudności. Oczywiście żadna regulacja prawna nie nadąży za życiem, ale w dziedzinie prawa kanonicznego dotyczącego środków społecznej komunikacji ta rozbieżność jest aż nadto widoczna. Co prawda, Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku dokonuje transmisji doktryny soborowej ale na etapie błyskawicznego rozwoju mediów jego zapisy dotyczące tej materii są niewystarczające. Brak chociażby regulacji dotyczących: formacji i obowiązków wiernych w użytkowaniu środków społecznej komunikacji, nie ma zapisów dotyczących powszechnych dziś transmisji celebracji liturgicznych, programów katolickich w mediach. Nie zauważa się także w kodeksie pozytywnej postawy w stosunku do mediów. Zamiennie traktuje się nieostre pojęcia „zezwolenia” i „aprobaty” na publikacje. Problematyczne staje się recenzowanie wybitnych teologów, czy też zgoda na publikację w Internecie. Kodeksowe pojęcie „cenzora” wydaje się w dzisiejszych czasach archaiczne i budzi raczej negatywne skojarzenia. Można pokusić się o leksykalną zamianę tego pojęcia na „rewizor” używanego we wspomnianej już Instrukcji Kongregacji Nauki Wiary z 1992 roku. Należy pamiętać, że ostatnie kodeksowe schematy były opracowane u schyłku lat siedemdziesiątych ubiegłego

wieku, kiedy to większości nowoczesnych mediów po prostu jeszcze nie było, a inne były na dużo niższym poziomie rozwoju.

Zdaniem Doktoranta niemal codziennie jesteśmy także świadkami nadużyć związanych z posługiwaniem się środkami społecznej komunikacji. Tego zagadnienia dotyczy rozdział trzeci rozprawy. Autor dysertacji poddał analizie normę określoną w kan. 1369 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983, zgodnie z którą można popełnić przestępstwo za pomocą środków społecznego przekazu jak również ukazał charakterystykę: bluźnierstwa, naruszenia dobrych obyczajów, zniewag przeciwko religii lub Kościołowi oraz podżegania do nienawiści lub do pogardy wobec religii bądź Kościoła.

Wszystkie wspólne elementy przestępstw jak publiczny sposób ich popełnienia, intencja znieważania, posłużenie się środkami społecznej komunikacji zostały podane analizie a następnie w kolejności ustalonej przez treść kanonu szczegółowo przeanalizował¹ne wszystkie nadużycia, by ukazać, że obowiązek ich karania służy ochronie konkretnych dóbr prawnych, które one naruszają. Dla opisu elementów, które wyczerpują znamiona przestępstw Doktorant posłużył się zarówno prawem kościelnym jak i państwowym. W definicji Autor pracy doktorskiej brał pod uwagę przede wszystkim naukę Katechizmu Kościoła Katolickiego oraz doktrynę sformułowaną przez teologię moralną, ponieważ prawo kanoniczne w pełni tego nie wyjaśnia. Konieczne okazało się także skorzystanie z interpretacji prawa państwowego.

Na zakończenie ostatniego rozdziału Ks. mgr Rafał Kamiński przedstawił refleksję na temat sprawiedliwej kary, której domaga się kan. 1369 jako reakcji na wyliczone nadużycia. W tej materii pojawiają się trudności i obiekcje związane z aplikacją kary. Nie jest możliwe tworzenie katalogu kar. Doktorant podjął próbę udzielenia odpowiedzi na pytania: Jak rozumieć karę, która byłaby sprawiedliwa? Jak i czy zawsze interweniować? Czy w ogóle w cyberprzestrzeni możliwa jest ochrona przed popełnianiem bluźnierstwa, naruszeniem dobrych obyczajów, znieważaniem Kościoła czy podżeganiem do nienawiści? Jego zdaniem pytania te wydają się zasadnicze z tego powodu, że nieokreślona, choć konieczna sankcja w wielu przypadkach jest niemożliwa do zastosowania, w innych nie wywołuje żadnych skutków, a w jeszcze innych zamiast karą, staje się swego rodzaju reklamą głoszonych w ten sposób poglądów.

Zmieniający się kontekst kulturowy, w dużej mierze warunkowany wpływem środków społecznej komunikacji, w celu skuteczniejszej ochrony

wymaga dodatkowych rozwiązań prawnych i objęcia nimi także nowych jej obszarów.

W ocenie Doktoranta niewątpliwie posługiwanie się środkami społecznej komunikacji oraz ich ochrona w Kościele w kontekście współczesnego multimedialnego i multikulturowego społeczeństwa jest nader aktualne.

Po wysłuchaniu autoprezentacji recenzenci przedstawili zarówno pozytywne, jak również jej negatywne aspekty i ocenili ją jako odpowiadającą wymogom stawianym przez prawo rozprawie doktorskiej. W konsekwencji każdy z recenzentów wniósł o dalsze postępowanie w publicznej obronie pracy doktorskiej.

Rada Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, mając na uwadze wyniki egzaminu doktorskiego, walor naukowy przedłożonej pracy, opinie recenzentów a także pozytywny wynik publicznej obrony, nadała ks. mgr. Rafałowi Kamińskiemu stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego.

Michał Poniatowski

Wydział Prawa Kanonicznego UKSW

Doktorat p. mgr Anny Szafranko

Dnia 28 czerwca 2016 roku na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie odbyła się publiczna obrona pracy doktorskiej pt. *Przedślubna ciąża w sprawach z Diecezji Ełckiej o stwierdzenie nieważności małżeństwa zakończonych prawomocnym wyrokiem*, napisanej przez p. mgr Annę Szafranko, pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Wiesława Kiwiora. Sesji przewodniczył Dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW ks. prof. dr. hab. Henryk Stawniak.

Przedmiot i cel swoich badań oraz motywy podjęcia ww. tematu Autorka opisała we wstępie swojej dysertacji w następujących słowach: *Zdecydowałam się zająć tematem przedślubnej ciąży w sprawach z Diecezji Ełckiej o stwierdzenie nieważności małżeństwa zakończonych prawomocnym wyrokiem, ponieważ obecnie wiele małżeństw jest zawieranych w momencie, gdy nupturientka spodziewa się dziecka. (...) Chociaż prawodawca kościelny w żadnym wypadku nie wpisuje przedślubnej ciąży w poczet przyczyn nieważności małżeństwa (...), to jednak można przypuszczać, że nie wszystkie pary zostałyby współmałżonkami, gdyby nie ciąża (s. 9). Celem pracy było*